

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Імперська політика росії у шкільному
курсі історії**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки
Протокол № 1 від “26” серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Імперська політика росії у шкільному курсі історії
Викладач (-і)	Дебенко Василь Зіновійович, к. і. н., доц.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-46, (050) 581 – 29 – 85
Е-mail викладача	vasyl.debenko@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити, 10 годин лекцій, 20 годин семінарських занять, 60 годин самостійної роботи
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю), або ж щосередини після занять з 13.30 до 17.00 в 621 аудиторії.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
“Імперська політика росії у шкільному курсі історії” є важливою складовою частиною загального курсу всесвітньої історії не тільки у вузі, але і в загальноосвітніх школах (6-11 класи). Особливістю курсу є його прикладне та виховне значення. Важливою особливістю курсу є те, що він зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 014.03 – Середня освіта (Історія) теоретичних знань з історії центральноєвропейського регіону, усвідомлених умінь і навичок, необхідних для роботи в навчальних закладах середньої освіти.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Мета дисципліни “Імперська політика росії у шкільному курсі історії” полягає в тому, щоб, спираючись на методологічні принципи історичної науки, використовуючи найновіші здобутки історіографії, сформувавши у студентів спеціальності 014 “Середня освіта (Історія)” знання про ключові напрямки імперської ідеології російської держави; опанування основних принципів і методів імперської пропаганди; глибше і повніше пізнати суть імперської політики росії щодо інших народів; формувати соціально-особистісні компетенції і сприяти розвитку індивідуальних здібностей студентів, створювати умови для становлення громадянської позиції студентів.	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
Інтегральна компетентність. ІК. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі. Загальні компетентності. ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях. ЗК2. Знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності. ЗК10. Здатність поважати мультикультурність і різноманітність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу. Фахові компетентності. ФК 1. Здатність перенести системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти, у професійну діяльність.	

Компетентності предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (історія). ПК 1. Здатність володіти змістом та методологією фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

ПК 2. Знання сучасних наукових досліджень з історії України та всесвітньої історії.

ПК 3. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом історичної науки, орієнтуватися в науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу.

ПК 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

ПК 6. Здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності.

ПК 7. Знання наукових основ історії та методики її навчання, організації процесу пізнання та виховання учнів різних вікових категорій; здатність здійснювати дослідження з історії України, всесвітньої історії, методики навчання історії.

Програмні результати навчання. Програмні результати навчання (РН), спільні для всіх предметних спеціальностей.

РН 1. Відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

РН 3. Називати і аналізувати методи ціле покладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

РН 4. Здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку.

РН 5. Вибирати відповідні форми і методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; аналізувати динаміку особистісного розвитку учнів, визначати ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

РН 6. Називати і пояснювати принципи проектування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії булінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками.

РН 7. Демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН 8. Генерувати обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами.

РН 11. Виявляти навик роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснювати необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання гендерного паритету у професійній діяльності.

РН 12. Аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

РН 13. Демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

Програмні результати навчання (ПРН). ПРН 1. Демонструвати знання змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін, необхідними для роботи в закладах

загальної середньої освіти; пояснювати і характеризувати історичні процеси і події у їх порівнянні і взаємозв'язку.

ПРН 2. Знати і аналізувати сучасні наукові дослідження з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, спеціальних історичних дисциплін та імплементувати знання у навчальну і практичну діяльність.

ПРН 3. Орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати термінологією з фахових предметів.

ПРН 4. Демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.

ПРН 5. Використовувати краєзнавчу складову курсу історії для активізації пізнавальної діяльності учнів; організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини України та світу з навчальною, науковою і просвітницькою метою.

ПРН 6. Працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань.

ПРН 7. Знати зміст шкільних курсів історії, проектувати і здійснювати навчальний процес, обирати оптимальні компетентісно орієнтовані методики навчання історії і суспільствознавства за допомогою сучасних інноваційних технологій, вміти оцінювати та відслідковувати динаміку особистісного розвитку учня/учениці.

ПРН 8. Володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором.

ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН 10. Усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і стійко прагнути до набуття та вдосконалення професійних компетентностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	10
семінарські заняття / практичні / лабораторні	20
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5	014 Середня освіта (Історія)	3	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	семіна рські заняття	сам. роб.
Тема 1. Вступ до спецкурсу.	2	—	4
Тема 2. Зародження імперської ідеї в Московській державі в кінці XV – XVI ст.	2	—	4
Тема 3. Імперська ідеологія, політика і практика за часів Івана III і Василя III.	2	—	4
Тема 4. Імперська ідея в контексті внутрішньої політики Івана IV.	2	—	4

Тема 5. Зовнішньополітична доктрина Московської держави за правління Івана IV.	2	–	4
Тема 6. Росія на шляху до імперії.	-	2	4
Тема 7. Державна ідеологія і імперська ідея в Росії за часів Петра I.	–	2	4
Тема 8. Основні напрямки імперської політики Росії за правління Петра I.	–	2	4
Тема 9. Реформи Петра I, їх роль у перетворенні Росії в абсолютну монархію, військово-тоталітарну державу, та вплив на ментальність росіян і підвладних Петербургу народів.	–	2	4
Тема 10. Імперська ідея в Росії за правління Катерини II.	–	2	4
Тема 11. Зародження імперської ідеї в Московській державі.	–	2	4
Тема 12. Ідеологи самодержавної та імперської ідеї в Російській державі	–	2	4
Тема 13. Петро I та створення військово-поліційної держави	–	2	4
Тема 14. «Дисидентське питання» в зовнішній політиці Катерини II.	–	2	4
Тема 15. «Грецький проект» і його роль у зовнішній політиці Російської імперії	–	2	4
ЗАГ:	10	20	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Карпатського національного університету ім. Василя Стефаника https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf та Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника» https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozgenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf знання студентів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки. Загальна оцінка, яка максимально становить 100 балів, виводиться на основі суми балів, отриманих за всі види контролю знань. Структура розподілу балів в межах аудиторно-самостійної роботи: 1) 30 балів – усні відповіді на семінарських заняттях (підсумковий бал за семінарські заняття визначається на основі вирахування середнього арифметичного із всіх усних оцінок); 2) 20 балів – проведення контрольних робіт (2 письмові контрольні роботи та темами лекцій + 2 контрольні за темами семінарських занять); 3) 10 балів – підготовка і захист індивідуального завдання – 1 плану-конспекту уроку; 4) 40 балів – виконання підсумкової залікової контрольної роботи. Шкала оцінювання:														
	<table><tr><th>Оцінка в балах</th><th>Оцінка за іспит</th><th>Оцінка в національній шкалі</th><th>Оцінка за шкалою ECTS</th><th>Оцінка за залік</th></tr><tr><td>90-100</td><td>відмінно</td><td>5</td><td>A</td><td rowspan="2">зараховано</td></tr><tr><td>81-89</td><td>добре</td><td>4</td><td>B</td></tr></table>	Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік	90-100	відмінно	5	A	зараховано	81-89	добре	4	B
Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік											
90-100	відмінно	5	A	зараховано											
81-89	добре	4	B												

	71-80			C	
	61-70	задовільно	3	D	
	51-60			E	
	0-25 (0-50) (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінка автоматично виставляється у відомість)	2	FX	Не зарахован о
	Сума балів по талону № 1, 2 0-50	незадовільно	2	FX	
	Сума балів по талону № 3 0-50	незадовільно	2	F	
Оцінювання знань на семінарських заняттях	Оцінювання знань на семінарських заняттях здійснюється за п'ятибальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: Оцінка “п'ять” ставиться, якщо студент виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні базові історичні знання з даної освітньої компоненти; оцінює факти, явища, процеси, події; володіє логікою предмета, висловлює власне ставлення до навчального матеріалу; відповідь чітка і завершена, немає помилок. Володіє вмінням інтегрувати теоретичні знання з історії слов'янських країн у практичну діяльність вчителя, використовувати їх у майбутній професійній діяльності, синхронізувати теми з історії давньої і середньовічної України з відповідними темами всесвітньої історії. Відповідно до змісту навчального матеріалу правильно обирає тип уроку, підбирає методи та методичні прийоми вивчення тем з історії слов'янських країн, виявляє вміння підготовки навчальних матеріалів. Виявляє вміння правильно обирати форми і методи активізації пізнавального інтересу, формування критичного і творчого мислення учнів відповідно до вікових особливостей сприйняття ними навчального матеріалу даного історичного періоду. Ознайомлений з сучасними педагогічними технологіями навчання історії слов'ян у школі, включаючи інноваційні. Володіє диференційованим підходом до учнів у навчанні історичної біографістики, вміє правильно обирати і використовувати різні форми перевірки та оцінювання знань і умінь учнів. Вільно спілкується державною мовою як усно, так і письмово. Виявляє терпиме ставлення до своїх та чужих помилок, рецензує відповіді студентів. Оцінка “чотири” ставиться, якщо студент має глибокі і повні знання програмного матеріалу, знає основні компоненти шкільного курсу історії слов'ян, вміє робити аргументовані висновки; загалом правильно обирає тип уроку, підбирає методи та методичні прийоми вивчення історичної біографістики, виявляє вміння підготовки навчальних матеріалів, знає вікові особливості сприйняття учнями навчального матеріалу даного історичного періоду. Ознайомлений з інноваційними технологіями навчання історії, знає сучасні підходи до оцінювання, володіє методами, прийомами і				

	засобами навчання історії на практиці. Однак недостатній досвід у творчому застосуванні умінь і навичок, робить несуттєві помилки. Оцінка “три” ставиться, якщо студент володіє лише окремими знаннями, уміннями і навичками, володіє методами, прийомами і засобами навчання історії, однак на практиці не все реалізує. Разом з тим порушує логіку викладу, аргументація слабка, допускає суттєві помилки викладі теоретичного матеріалу та висновках, наявні помітні прогалини, мовлення спрощене. Оцінка “два” ставиться, якщо студент не знає предмета, невірно оцінює факти, явища, процеси, події. Не володіє необхідними для виконання завдань уміннями, неправильно підбирає методи та методичні прийоми вивчення біографій слов'янських діячів, не демонструє навичок здійснювати раціональний добір засобів навчання історії, відбирати і готувати навчальні матеріали, на основі мети уроку та змісту навчального матеріалу допускає велику кількість помилок
Вимоги до письмових робіт	Письмові контрольні роботи передбачені на 4 семінарі (за темами семінарів 1, 2, 3 і 4) та на 8 семінарі (за темами семінарів 5, 6, 7 і 8). Передбачено 2 розгорнуті запитання, час виконання – 30 хвилин. Максимальний бал за кожен із робіт – 10 балів (по 5 балів на кожне запитання). Структура оцінювання відповіді на розгорнуте запитання: Оцінка “п'ять” – студент володіє набутими теоретичними знаннями курсу, виявляє розуміння методичних проблем викладання історії. Повноцінно розкриває відповідний матеріал в рамках конкретного питання; демонструє знання значної кількості конкретних термінів, понять, особливостей методики навчання історії; на високому рівні володіє навчальними програмами, особливостями організації роботи вчителя, інноваційними методами і прийомами; робить узагальнення та аргументовані висновки з питання, розуміє ширший контекст предмету, демонструє володіння науковою літературою з теми. Ознайомлений з сучасними педагогічними технологіями навчання історичних портретів, включаючи інноваційні. Оцінка “чотири” – студент у цілому послідовно й логічно, самостійно відтворює навчальний матеріал теми, володіє технологіями викладання історії в умовах компетентнісного підходу, знає підходи у оцінюванні у школі, володіє навичками практичної роботи при розробці методичних матеріалів до уроків. Однак допускає незначні помилки, робить фрагментарні узагальнення. Оцінка “три” – студент може назвати основні методи і засоби навчання, може дати стислу характеристику інноваційних технологій, у цілому правильно вживає терміни, але йому складно використати теоретичні знання і адаптувати їх до проблем історичних портретів слов'янських діячів, бракує індивідуального підходу до методичних проблем; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні. Оцінка “два” – студент володіє обмеженим знанням теоретичного матеріалу, не може практично його використати; не володіє ключовими поняттями методики навчання історії, узагальнення відсутні. Тестові контрольні роботи проводяться у формі тестування в системі дистанційного навчання.
Вимоги до індивідуального завдання	Індивідуальне завдання – біографія слов'янського діяча студент повинен здати викладачу в кінці теоретичного навчання. Студент може підготувати таку біографію і продемонструвати свою

	розробку на відповідному семінарському занятті. Вимоги до презентації до уроку: мінімальний обсяг – 15 слайдів; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно, із дотриманням вимог академічної доброчесності. Критерії оцінювання індивідуального завдання (біографічної довідки): 9-10 балів Оригінальна біографічна довідка з презентацією із використанням інноваційних технологій, нема помилок в оформленні і змісті, студент вміє планувати і організовувати різні види наукового дослідження, виявляє вміння пошуку інформації; її аналізу, синтезу, створення наукової гіпотези, її обґрунтування на основі джерел та наукової літератури. 7-8 балів Біографія написана вірно, однак є незначні помилки в оформленні і змісті. У ній використані новітні історіографічні здобутки, правильно сформульовані запитання, добре написані проміжні і заключні висновки. Студент застосовує сучасні методи і технології, різноманітні засоби, реалізує компетентнісний підхід. 5-6 балів Текст біографічної довідки неґрунтовний, містить значні помилки, не виконана в достатній мірі мета завдання, недоцільно використані методи. 1-4 балів Мета і завдання не поставлені або майже не ставляться. Студент не використовує індивідуально-орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи.
Вимоги до письмових тестових робіт	Проводяться у системі дистанційного навчання університету https://d-learn.pnu.edu.ua . Оцінюються за 100-бальною шкалою. Тестування включає 30 запитань, час виконання – 30 хвилин.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання всіх форм роботи, відсутність негативних оцінок, невідпрацьованих пропущених занять. Студент, який в установлений термін не виконав усіх форм роботи і (або) отримав менше 50 балів за поточний контроль направляється на талон № 2. До того часу, студент має виконати/доопрацювати всі форми роботи. Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Зарахування пропущених занять без поважних причин відбувається впродовж наступних двох тижнів після пропущеного заняття за допомогою методів усного опитування чи тестування.
Підсумковий контроль	Залік. Виставляється автоматично за умови виконання усіх передбачених даними рекомендаціями робіт, а саме – не менше 2 усні виступи на семінарських заняттях, успішне складання тестів, виконання індивідуального завдання.
7. Політика навчальної дисципліни	
Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами. Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних,	

індивідуальних) робіт.

Студенти мають інформувати керівництво факультету та викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усі строків визначених для виконання усі видів письмових робіт, передбачених курсом.

Академічна доброчесність:

У Карпатському університеті навчальний процес побудований на основі дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та законності роботи. Як викладач, так і студент (-ка), повинні дотримуватися Положення про запобігання академічному плагіату (<http://surl.li/dztjc>), Положення про запобігання академічного плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти (<http://surl.li/evnhu>), Кодексу честі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/eonvn>).

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К.: Критика, 2004. 462 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Vandych_Potr/Tsina_svobody_Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy_vid_Serednovichchia_do_sohodennia.pdf
2. Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. 346 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Vitenko_Mykola/Istoriia_Rosii.pdf
3. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – 1945 рр.). К., 2003. С. 257 – 274 https://shron1.chtyvo.org.ua/Hazin_Volodymyr/Novitnia_istoriia_krain_Yevropy_ta_Ameryky_1918-1945_rr.pdf
4. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945 -2002 рр.). К., 2004. С. 33 – 52, 437 – 461. <https://studfile.net/preview/17107599/#17107599>
5. Гісторыя Беларусі: У 6 т. Т. 2. Беларусь у перыяд Вялікага Княства Літоўскага / Рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. Мн.: Экоперспектыва, 2008. 688 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-985-469-204-3/978-985-469-204-3.pdf>
6. Гісторыя Беларусі: У 6 т. Т. 3: Беларусь у часы Рэчы Паспалітай (XVII–XVIII стст.) / Рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. Мн.: Экоперспектыва, 2007. 344 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-985-469-203-6/978-985-469-203-6.pdf>
7. Дворнік Френсіс. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 512 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Dvornik_Frensis/Sloviany_v_ievropeiskii_istorii_ta_tsyvilizatsii/
8. Дебенко В. З. Зародження імперської ідеї в Московській державі в кінці XV-XVI ст. Івано-Франківськ: Плай, 2002. 153 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Debenko_Vasyl/Zarodzhennia_imperskoi_idei_v_Moskovskii_derzhavi_v_kintsi_XV-XVI_st/

9. Дебенко В., Крюков А. Імперська ідея в Московській державі наприкінці XV – XVI ст.: ідеологія, політика, практика. Івано-Франківськ: Плай, 1997. 74 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Debenko_Vasyl/Imperska_ideia_v_Moskovskii_derzhavi_naprykintsi_XV-XVI_stolit_ideolohiia_polityka_praktyka.pdf?
10. Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2001.
https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/
11. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhedzhora_Olena/Istoriia_Yevropeiskoi_Tsyvilizatsii_Ch_1_Do_kintsia_KhVIII_stolittia.pdf?
12. Єлавіч Б. Історія Балкан. XX століття Пер. з англ. Р. А. Семків. К.: Свенас, 2004. 600 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yelavich_Barbara/Istoriia_Balkan_XX_stolittia_Tom_2.pdf?
13. Єлавіч Барбара. Історія Балкан XVIII і XIX століття. К.: Свенас, 2003. 512 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yelavich_Barbara/Istoriia_Balkan_XVIII-XIX_stolittia.pdf?
14. Збагнути росію. Свідчення очевидців: від Геродота до Кюстіна / Упор. О. Палій. К.: А-БА-БА-ГА-ЛІА-МА-ГА, 2022. 400 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Zbirka/Zbahnuty_Rosiiu_Svidchennia_ochevydsiv_vid_Herodota_do_Kiustina/
15. Зінко Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 464 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Zinko_Yurii/Narysy_istorii_Chekhii.pdf?
16. Іналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300 – 1600. К.: Критика, 1998. 287 с. (С. 15 – 27) https://shron1.chtyvo.org.ua/Inaldzyk_Halil/Osmanska_imperiia_klasychna_doba_1300-1600.pdf?
17. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) / За ред. В. І. Ярового. К., 2001.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarovyi_Valerii/Istoriia_zakhidnykh_i_pivdennykh_slovian_z_davnykh_chasiv_do_XX_st.pdf?
18. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. проф. Леоніда Зашкільняка. Львів, вид-во Львівського національного університету, 2001.
https://chtyvo.org.ua/authors/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy/
19. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад. Львів: УКУ, 2005. 360 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kappeler_Andreas/Rosiia_iak_polietnichna_imperiia.pdf?
20. Кінан Е. Російські історичні міфи. К.: Критика, 2001. 284 с.
<http://history.org.ua/LiberUA/966-7679-17-9/966-7679-17-9.pdf>
21. Коротка історія Чехії і Словаччини / Під ред. П. С. Федорчака. Івано-Франківськ, 1999.
https://chtyvo.org.ua/authors/Fedorchak_Petro/Korotka_istoriia_Chekhii_i_Slovachchyny_vyd_1999/
22. Крикун М., Зашкільняк Л. Історія Польщі. Львів, 2002. С. 5 – 36.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Polschi_Vid_naidavnishykh_chasiv_do_na shykh_dniv.pdf?
23. Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924. 236 с.
https://shron2.chtyvo.org.ua/Krymskyi_Ahatanhel/Istoriia_Turechchyny_vyd_1924.pdf?
24. Кріль М. Історія Словаччини. Львів, 2006. 264 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kril_Mykhailo/Istoriia_Slovachchyny.pdf?
25. Крупницький Б. Теорія III Риму і шляхи російської історіографії. Мюнхен, 1952, 29 с.
<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/14902/file.pdf>
26. Мустафін О. Р. Справжня історія Раннього Нового часу / Олексій Мустафін. Харків: Фоліо, 2014. 416 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Mustafin_Oleksii/Spravzhnia_istoriia_rannoho_Novoho_chasu.pdf?
27. Норкус З. Непроголошена імперія. Велике князівство Литовське з погляду порівняльно-

історичної соціології імперій. Пер. з лит. Петро Білинський. Київ: Критика, 2016. 440 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zenonas_Norkus/Neproholoshena_imperiia_Velyke_kniazivstvo_Lytovske_z_pohliadu_porivnialno-istorychnoi_sotsiolohii_i.pdf?

28. Полонська-Василенко Н. Теорія III Риму протягом XVIII та XIX сторіч. Мюнхен, 1952. 48 с.
<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/14903/file.pdf>

29. Польша – нарис історії / за ред.: Влодзімежа Менджецького та Єжи Брацисевича; пер. з пол. Івана Сварника. Варшава: Вид-во Ін-т нац. пам'яті, 2015. 365 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Mendzhetskyi_Vlodzimiezh/Polscha_-_narys_istorii/

30. Російський імперіалізм / Пер. з англ. Тараса Цимбала. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 395 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Hunchak_Taras/Rosiiskyi_imperializm/

31. Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін. XVIII – поч. XXI ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Острогоз, 2010. 220 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Rudko_Serhii/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy_kin_XVIII_-_poch_XXI_st.pdf?

32. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян (доба Середньовіччя). Укладач О.М.Присяжнюк. Одеса: Університет Ушинського, 2020. 226 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Prysiazhniuk_Oleksii/Khrestomatiia_z_istorii_zakhidnykh_ta_pivdennykh_slovian_doba_Serednovichchia.pdf?

33. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: давня доба, середньовіччя. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Либідь, 2011. 416 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarovyi_Valerii/Khrestomatiia_z_istorii_zakhidnykh_ta_pivdennykh_slovian_Davnia_doba_Serednovichchia.pdf?

34. Чорний В. Історія Болгарії. Львів, 2007. 463 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Chornii_Volodymyr/Istoriia_Bolharii/

35. Цюльнер Еріх. Історія Австрії / Пер. з нім. Роман Дубасевич, Христина Назаркевич, Анатолій Онишко, Наталя Іваничук. Львів: Літопис, 2001. 712 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Tsolner_Erikh/Istoriia_Avstrii/

36. Яровий В.І. Історія західних і південних слов'ян у XX столітті. Курс лекцій. Київ, 1996.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarovyi_Valerii/Istoria_zakhidnykh_ta_pivdennykh_slovian_u_XX_st.pdf?

37. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття : Підручник для вищих навчальних закладів. К., 2005.
https://chtyvo.org.ua/authors/Yarovyi_Valerii/Novitnia_istoriia_Tsentralnoievropeiskyykh_ta_Balkanskykh_krain_KhKh_stolittia/

38. Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-90-ті роки XX ст. Київ, 1995.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarovyi_Valerii/Istoriia_novitnoho_chasu_krain_Tsentralnoi_ta_Pivdenno-Skhidnoi_Yevropy_1944_1994_rr.pdf?

Викладач _____ Василь ДЕБЕНКО